

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pana mgr. Piotra P. Bruda, zatytułowanej *Osobowość borderline i jej aspekty w kontekście metacech osobowości, patologicznych cech osobowości i cech temperamentu*, napisanej pod kierunkiem dr. hab. Jana Ciecucha, prof. UKSW. Promotor pomocniczy: dr hab. Radosław Rogoza, prof. ucz. Warszawa 2024, ss. 81/mps/.

Osobowościowe podłoże i kontekst zburzenia osobowości borderline należy do istotnych zagadnień badawczych współczesnej psychologii klinicznej. Jak wskazują statystyki, zaburzenie osobowości typu borderline jest relatywnie często rozpoznawanym zaburzeniem i jego diagnozowanie waha się między 0,7 do 2,7 procent populacji ogólnej (Leichsenring i in., 2024). Istnieją dowody empiryczne wskazujące, że osobowość typu borderline można wiarygodnie zdiagnozować i odróżnić od innych zaburzeń psychicznych (Leichsenring i in., 2023; Masland i in., 2023). Zaburzenie to charakteryzuje się odczuwaniem skrajnych i intensywnej emocji, które mogą przechodzić w stany depresyjne, co wiąże się ze znacznym upośledzeniem funkcjonowania, intensywnym wykorzystaniem leczenia i wysokimi kosztami społecznymi. Osobowość typu borderline jest znacząco powiązana z innymi zaburzeniami psychicznymi, w tym zaburzeniami depresyjnymi, zaburzeniami związanymi z używaniem substancji psychoaktywnych, zespołem stresu pourazowego, zespołem nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi, chorobą afektywną dwubiegunową, bulimią psychiczną i innymi zaburzeniami osobowości.

W kontekście powyższych uwarunkowań, wybór tematu dysertacji doktorskiej mgr. Piotra Bruda uważam za bardzo aktualny i wskazany zarówno w perspektywie prowadzenia badań naukowych nad osobowością borderline, jak i praktyki klinicznej ukierunkowanej na szeroko rozumianą pomoc osobom cierpiącym na tego typu schorzenie. Przeprowadzone

przez Autora badania empiryczne i sformułowane na tej podstawie wnioski uważam bezsprzecznie za nowatorskie i poznawczo inspirujące.

1. Struktura rozprawy i ocena merytoryczna

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z wprowadzenia oraz cyklu czterech artykułów, w tym trzech posiadających *Impact Factor*, które stanowią tematycznie spójną kategorię. Ponadto, przed wprowadzeniem zamieszczono spis treści oraz streszczenia rozprawy w języku polskim i angielskim.

Artykuły składające się na rozprawę doktorską mgr. Piotra Bruda:

Brud, P. P. (2021). Przegląd kryteriów diagnostycznych, cech i typów osobowości borderline wraz z próbą ich porządkowania. *Studia Psychologica: Theoria et praxis*, 21(2), 37–56. <https://doi.org/10.21697/sp.2021.21.2.03>

Brud, P., & Ciecuch, J. (2022). Polish adaptation of self-report instruments for studying borderline personality traits—FFBI and FFBI-SF. *Psychiatria Polska*, 286, 1247–1262. <http://dx.doi.org/10.12740/pp/onlinefirst/150420>

Brud, P. P., & Ciecuch, J. (2023). Borderline personality disorder and its facets in the context of personality metatraits and pathological traits. *Personality and Individual Differences*, 202, 111958. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111958>

Brud, P. P., & Ciecuch, J. (2024). Temperamental underpinnings of borderline personality disorder and its facets. *Personality and Mental Health*, 1–11. <https://doi.org/10.1002/pmh.1610>

Poniżej dokonana zostanie analiza treściowa wymienionych artykułów wraz z ich oceną pod kątem wymogów prac doktorskich w oparciu o *Szczegółowy tryb czynności w postępowaniu doktorskim w Instytucie Psychologii PAN* (Załącznik do uchwały nr 28/RD/12/2021 Rady Naukowej Instytut Psychologii PAN z dnia 10 grudnia 2021 r.). Zgodnie z wymogami sformułowanymi przez Instytut Psychologii PAN, rozprawę doktorską może stanowić zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych. Szczegółowe wymogi wskazują, że taka rozprawa powinna bazować na pracach opublikowanych w recenzowanych czasopismach naukowych i winna zawierać minimum trzy opublikowane artykuły w czasopismach z bazy JCR lub SCOPUS. Ponadto, doktorant powinien być wiodącym autorem przynajmniej dwóch artykułów, a jego merytoryczny wkład w te prace powinien zostać potwierdzony przez współautorów. Rozprawa doktorska w formie

cyklu artykułów winna być poprzedzona syntetycznym opisem podsumowującym badania zawarte w cyklu publikacji, który zawiera wprowadzenie teoretyczne, cel badań, pytania/hipotezy badawcze, prezentację badań własnych oraz wyniki, podsumowanie i dyskusję.

Analizując strukturę rozprawy doktorskiej mgr. Piotra Bruda, należy stwierdzić, że spełnił on powyższe kryteria, gdyż: rozprawa posiada wprowadzenie, we wszystkich artykułach jest pierwszym autorem, oraz, trzy z czterech przedstawionych artykułów posiadają *Impact Factor* (sumaryczny IF = 8.7).

Wprowadzenie (obejmujące 15 stron) w syntetyczny sposób prezentuje założenia teoretyczne rozprawy doktorskiej, główne wyniki badań opisanych w artykułach oraz istotę modelu omawiającego osobowościowe podłoże oraz kontekst zaburzenia osobowości borderline i jego aspektów. Autor, w oparciu o reprezentatywną literaturę przedmiotu, precyzyjnie i interesująco zaprezentował uporządkowanie i propozycję kategoryzację modeli opisujących osobowość borderline (artykuł 1). Wskazał tutaj zróżnicowanie osobowości borderline, a także podobieństwa/różnice między poszczególnymi modelami. Przeprowadzone analizy teoretyczne cechują się dojrzałością i spójnością logiczną. W kolejnej części ukazano polską adaptację kwestionariuszy do pomiaru cech osobowości borderline – FFBI/FFBI-SF (artykuł 2). Wykazano tutaj, że polskie adaptacje są użyteczne i adekwatne do pomiaru cech osobowości związanych z zaburzeniem borderline w populacji dorosłych Polaków. Treść kolejnej części Wprowadzenia dotyczyła zasad osobowościowego podłoża zaburzenia osobowości borderline w kontekście Kołowego Modelu Metacech Osobowości (artykuł 3). Umożliwiło to porównanie i uporządkowanie aspektów borderline w ramach metacech osobowości oraz ich odniesienie do patologicznych cech osobowości z ICD-11. Ostatnia część Wprowadzenia zaprezentowała zaburzenia osobowości borderline w kontekście temperamentu (artykuł 4). Rezultaty przeprowadzonego badania pozwoliły wskazać na relacje między cechami temperamentu a cechami osobowości borderline na poziomie konkretnych cech temperamentu takich jak reaktywność i aktywność.

Wymienione artykuły mają charakter teoretyczny (artykuł 1) oraz empiryczny (artykuły 2, 3 i 4), i stanowią merytorycznie spójną jednostkę tematyczną. Z uwagi na ważność zagadnienia osobowości typu borderline we współczesnej psychologii należy wysoko ocenić wartość i oryginalność pracy doktorskiej mgr. Piotra Bruda, w której podjął się on zidentyfikowania szerszego osobowościowego podłoża oraz kontekstu zaburzenia osobowości borderline i jego aspektów. Wyrażną i wymierną zaletą pracy jest ukazanie osobowościowej specyfiki tego zaburzenia w kontekście Kołowego Modelu Metacech

Osobowości, patologicznych cech obowiązujących w ramach ICD-11 oraz nowego modelu temperamentu modelu opartego na Regulacyjnej Teorii Temperamentu.

Szczegółowa ocena wartości merytorycznej poszczególnych artykułów składających się na rozprawę doktorską:

Artykuł 1.

Pierwszy z prezentowanych artykułów ma charakter teoretyczny i został opublikowany w czasopiśmie *Studia Psychologica: Theoria et praxis* (3 cytowania w bazie Google Scholar na dzień ukończenia recenzji). Artykuł prezentuje szczegółowy przegląd literatury na temat zróżnicowania osobowości borderline, przeprowadzając równocześnie kategoryzację wielu różnych modeli. Analizując aspekty zaburzenia osobowości borderline, Doktorant trafnie wskazał, że jest ono jednym z najbardziej rozpowszechnionych zaburzeń, a jednocześnie dość problematycznym w diagnozie. Wynika to głównie z heterogeniczności osobowości borderline, którą badano przy pomocy dwóch uzupełniających się podejść: (1) skoncentrowanego na zmiennych, gdzie wyodrębniano czynniki oraz (2) skoncentrowanego na osobach, polegającym na identyfikowaniu typów jako konfiguracji zmiennych.

Sz szczególnie cenne i konkretne jest zidentyfikowanie 37 modeli borderline, w tym 12, w których stosowano podejście skoncentrowane na zmiennych i 25 bazujących na podejściu skoncentrowanym na osobach. Następnie, wyodrębnienie pojedynczych jednostek znaczeniowych, służących do opisu osobowości borderline, pozwoliło na wyróżnienie 59 jednostek, które potem zostały skategoryzowane w 11 spójnych znaczeniowo grup. Kluczowym osiągnięciem artykułu i jego zaletą było uporządkowanie wymiarowych i typologicznych modeli, a także dokonanie ich systematyzacji na drodze wyodrębnienia i kategoryzacji szczegółowych jednostek znaczeniowych zaburzenia osobowości borderline w szersze grupy. Takie podejście Autora jest poznawczo wartościowe, gdyż umożliwia zrozumienie, dlaczego i jak poszczególne wskaźniki osobowości borderline łączą się ze sobą strukturalnie, oraz jak mogą się one manifestować klinicznie w konkretnych przypadkach osób dotkniętych tym zaburzeniem. Zastosowane w artykule metody analizy i syntezy danych okazały się wysoce produktywne.

Artykuł ten, pomimo swej wartości, nie jest jednak pozbawiony słabszych stron. Dokonując identyfikacji zaburzenia osobowości borderline w ramach DSM-5 i ICD-11 (ss. 41-43) można było pokusić się o zestawienie/porównanie kryteriów specyficznych dla obydwóch klasyfikacji tak, aby wykazać podobieństwa vs. różnice między poszczególnymi kryteriami. Pozwoliłoby to ukazać specyfikę podejścia kategoryjnego w rozpoznaniu

zaburzeń osobowości borderline w ramach w/w systemów klasyfikacji medycznych (DSM i ICD). Ponadto, artykuł kończy się wskazaniem wartościowych elementów przeprowadzonej klasyfikacji – ostatnie zdanie brzmi: „Wartością niniejszego artykułu jest propozycja kategoryzacji wielu różnych modeli, która może być niejako fundamentem umożliwiającym dopasowanie chociażby do innych modeli psychologicznych identyfikujące szersze tło osobowościowe” (s. 52). W tym kontekście można zapytać o ograniczenia metodologiczne dokonanych analiz, np. czy takowe istnieją? czy możliwe byłoby podejście alternatywne do systematyzacji modeli zaburzeń osobowości borderline w szersze grupy? Postawienie ograniczeń – uwzględniając Popperowską koncepcję uzasadniania hipotez i rozwijania wiedzy – mogłoby przynieść propozycje alternatywnych rozwiązań, które pogłębiły by naszą wiedzę w tym przedmiocie.

Reasumując, powyższy artykuł w całościowym kontekście pracy doktorskiej, pomimo drobnych słabości, dostarczył udanej i wartościowej „bazy metodologicznej” do dalszych prac empirycznych przeprowadzonych przez Doktoranta. Dokonana w nim kategoryzacji wielu różnych modeli ukazała bowiem zasadność identyfikacji konkretnych spójnych kategorii zaburzenia osobowości borderline dla szerszego tła osobowościowego.

Artykuł 2.

Drugi artykuł posiada charakter empiryczny i został opublikowany w czasopiśmie *Psychiatria Polska* (3 cytowania w bazie Google Scholar na dzień ukończenia recenzji). Celem artykułu była prezentacja wyników badań nad polską adaptacją kwestionariuszy samoopisowych FFBI (*Five Factor Borderline Inventory*) i FFBI-SF (*Five Factor Borderline Inventory - Short Form*), które zostały opracowane do pomiaru cech osobowości borderline. Przebadano niekliniczną próbę 527 osób dorosłych w wieku 18–70 lat, którzy nie mieli zdiagnozowanych zaburzeń osobowości. Do oceny trafności zbieżnej i rozbieżnej zastosowano kilka narzędzi: Kwestionariusz Osobowości z Pogranicza (BPD Checklist), Kwestionariusz Przesiewowy da Osobowości z Pogranicza (SI-Bord), Kwestionariusz Osobowości z Pogranicza (BPI) oraz Kwestionariusz Osobowości dla ICD-11 (PiCD). Wyniki potwierdziły rzetelność, strukturę czynnikową oraz trafność zbieżną i różnicową FFBI/FFBI-SF w polskiej nieklinicznej grupie osób dorosłych.

Analizując wartość merytoryczną artykułu należy bardzo pozytywnie należy ocenić umiejętność Autora (oraz Współautora, gdyż artykuł jest dwuautorski) do precyzyjnego przeprowadzenia procesu adaptacji kwestionariuszy FFBI i FFBI-SF do warunków polskich. Artykuł jest bardzo dokładny i rzetelny pod względem metodologii procesu adaptacji narzędzi

psychologicznych. Uzyskane wskaźniki psychometryczne odznaczają się zadowalającą rzetelnością i trafnością strukturalną, co pozwala wykorzystywać omawiane kwestionariusze do pomiaru cech osobowości związanych z zaburzeniem borderline. Adaptacja ta była tym cenna i potrzebna, gdyż na gruncie polskim nie posiadaliśmy wcześniej zbyt wiele precyzyjnych narzędzi psychologicznych, umożliwiających tak dokładny i wnikliwy pomiar osobowości borderline pod względem cech.

Z punktu oceny niniejszej pracy doktorskiej ważne jest podkreślenie, że jeden z zaadaptowanych kwestionariuszy (FFBI-SF) został wykorzystany w kolejnych dwóch artykułach, stanowiących część pracy doktorskiej, w ramach których potwierdzono jego wartość psychometryczną i użyteczność pomiarową. Z jednej strony świadczy to o poprawności procesu adaptacji skali, a z drugiej, co niezwykle pozytywne i ważne – wskazuje na ścisłą konwergencję merytoryczną przedstawionych do oceny artykułów.

Artykuł 3.

Trzecia publikacja w cyklu (wydrukowna w *Personality and Individual Differences*) posiada 3 cytowania w bazie Google Scholar na dzień ukończenia recenzji i, jak zauważono wcześniej, wyraźnie nawiązuje do wcześniejszych dwóch artykułów na poziomie teoretycznym (odniesienia do konceptualizacji zaburzenia osobowości borderline) i psychometrycznym (wykorzystanie kwestionariusza FFBI-SF). Ten stan rzeczy sprawia, że łącznie te trzy publikacje tworzą tematycznie spójną całość. Jednocześnie, omawiany artykuł prezentuje wyniki badań empirycznych pokazujących znacznie szerszą perspektywę zaburzenia osobowości borderline w ramach uwarunkowań osobowościowych. Doktorant (we współautorstwie ze współautorem) szczegółowo dokonał tutaj identyfikacji osobowościowego podłoża zaburzenia osobowości borderline w ramach układu odniesienia Kołowego Modelu Metacech Osobowości. W artykule zawarto prezentację wyników dwóch badań (badanie 1 obejmujące próbę niekliniczną i badanie 2 przeprowadzone na grupie klinicznej, pacjentów szpitali psychiatrycznych), co dodatkowo podnosi jego wartość.

Artykuł posiada przejrzystą i logiczną strukturę. Zaprezentowane wyniki badań cechuje duża staranność oraz przejrzystość myślenia, co szczególnie widoczne jest w wyraźnie sformułowanym problemie badawczym (s. 3 artykułu). Na wysoką ocenę zasługują logiczne i precyzyjne pytania i hipotezy badawcze, posiadające trzy ważne cechy: (1) trafnie wyrażają podjęty kierunek badań, (2) są mocno osadzone w dotychczasowej literaturze przedmiotu oraz (3) nie „wyważają otwartych drzwi”. Doktorant (wraz ze współautorem) wykazał się tutaj samodzielnością i kreatywnością, co w połączeniu z fachową wiedzą

zaowocowało skonstruowaniem jasnego i interesującego modelu badawczego. W naukowo „elegancki” sposób zaprezentowano wyniki statystycznych analiz czynnikowych (eksploracyjnej i confirmacyjnej), które wykazały, że można wyróżnić dwa aspekty borderline: Internalizujący i Eksternalizujący. Ponadto, potwierdzono kołowy charakter Kołowego Modelu Metacech Osobowości. Opracowania statystyczne wyników zasługują na wysoką pochwałę za rzetelność, precyzję i dojrzałość obliczeń. Czytając artykuł ma się nieodparte przeświadczenie, że napisały go osoby dysponujące bardzo dobrym warsztatem metodologicznym.

Podsumowując, zaprezentowane w niniejszym artykule wyniki badań potwierdziły wcześniejsze przewidywania teoretyczne zakładające, że zaburzenie osobowości borderline można badać w ramach poszczególnych elementów strukturalnych Kołowego Modelu Metacech Osobowości. Dla istoty recenzowanego doktoratu, sposób napisania powyższego artykułu, jego wielowymiarowość i precyzyjne osadzenie w literaturze trafnie oddaje „metodykę” doktoratu i ukazuje Doktoranta jako osobę posiadającą dużą wiedzę i kompetencje w planowaniu badań i ich realizacji. Równocześnie, trafnie reprezentuje rozprawę doktorską jako przykład cyklu publikacji, opierającego się na założeniu, że pomimo tego, iż tworzące ją artykuły są powiązane tematycznie, to każdy z nich posiada swoją specyfikę i funkcjonuje oddzielnie w literaturze naukowej jako samodzielny artykuł.

Artykuł 4.

Ostatni z przedstawionych w ramach doktoratu artykułów został wydrukowany w *Personality and Mental Health* – z uwagi na niedawną datę jego publikacji (13 Marzec 2024) nie posiada on jeszcze cytacji w bazie Google Scholar. Artykuł prezentuje wyniki dwóch badań przeprowadzonych na osobach dorosłych: pierwszego na próbie populacji ogólnej ($N = 315$), a drugiego – na próbie klinicznej ($N = 113$) u osób z rozpoznaniem zaburzenia osobowości typu borderline. W badaniach wykorzystano następujące metody: Screening Instrument for Borderline Personality Disorder (SI-Bord), Five-Factor Borderline Inventory-Short Form (FFBI-SF) oraz Temperament Metadimensions Questionnaire (TMQ). Celem artykułu była analiza związku między zaburzeniem osobowości borderline z cechami temperamentu w ujęciu nowego modelu temperamentu Strusa, Ponikiewskiej i Ciecucha (2022). Ogólne zaburzenie borderline zostało wyjaśnione przez reaktywność (wysoka wrażliwość) i aktywność (wysoki dynamizm).

Szczególnie ciekawy aspekt badania związany był z nowym, zmodyfikowanym modelem temperamentu zaproponowanym przez Strusa i in. (2022). Poszerza on rozumienie

temperamentu poprzez integrację wcześniejszego ujęcia temperamentu wg. Strelaua jako formalnej charakterystyki zachowania z temperamentalną Wielką Dwójką (tj. Reaktywnością i Aktywnością) oraz Kołowym Modelem Metacech Osobowości. Wyniki analiz regresji potwierdziły istotne zależności między cechami temperamentu a cechami osobowości. Pokazały one, że aspekt internalizacji borderline był głównie wyjaśniany przez reaktywność (wysoka wrażliwość), podczas gdy aspekt eksternalizacji borderline był wyjaśniany przez aktywność (wysoki dynamizm) i reaktywność (wysoka wrażliwość). Wyniki badania ujawniły specyficzne temperamentalne podstawy borderline i jego aspektów: reaktywność leży u podstaw wszystkich aspektów borderline, podczas gdy aktywność różnicuje aspekt eksternalizujący borderline i aspekt internalizujący borderline. Stanowi to bardzo ciekawy wynik, poszerzający dotychczasową wiedzę na temat związków temperamentu i osobowości, szczególnie w kontekście zaburzeń osobowości borderline.

Wysoko oceniam metodologiczny wymiar tego badania, w tym procedurę pomiaru w grupach klinicznej i ogólnej populacji oraz zastosowaną strategię analizy zebranych danych. Opracowania statystyczne są rzetelne i precyzyjne, co świadczy o wysokim poziomie naukowym Doktoranta (i jego Promotora jako współautora artykułu). Ponadto, artykuł ten posiada implikacje praktyczne dla szeroko rozumianej pomocy psychologicznej ukierunkowanej na osoby cierpiące na zaburzenia osobowości borderline.

Aby nie pozostać tylko na poziomie „laurki naukowej” recenzowanego artykułu i całego doktoratu, lecz by obiektywnie ocenić ich mocne i słabe strony odniosę się do dwóch kwestii, które traktuję bardziej jako twórcze pytania niż krytykę.

Po pierwsze, dlaczego w niniejszym artykule, ale i także w poprzednim ujętym w recenzowanym cyklu (tj. Brud, P. P., & Ciecuch, J. (2023). Borderline personality disorder and its facets in the context of personality metatraits and pathological traits. *Personality and Individual Differences*, 202, 111958. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111958>), zastosowano skróconą wersję kwestionariusza FFBI, tj. kwestionariusz FFBI-SF, a nie jego wersję pełną. Porównując wskaźniki psychometryczne obydwóch narzędzi (artykuł 2, ss. 8-12 oraz 13) zauważamy, że w niektórych podskalach różnią się one między sobą. Co prawda, nie są one znaczne, lecz niewątpliwie zastosowanie pełnego narzędzia (w teorii bardziej precyzyjnego) mogło by dostarczyć nieco innych zależności między badanymi konstruktami, szczególnie w obrębie powiązań osobowościowych i temperamentalnych z cechami zaburzenia osobowości borderline w ramach układu odniesienia Kołowego Modelu Metacech Osobowości i nowego modelu temperamentu Strusa, Ponikiewskiej i Ciecucha (2022).

Po drugie, nie znalazłem informacji odnośnie testu mocy (*power test*) i oszacowania wielkości próby do stwierdzenia istotności efektów. Biorąc pod uwagę liczebność w grupie klinicznej (N = 113) można było pokusić się o tego typu analizy, które potwierdziłyby wystarczalność liczby osób badanych. Rozumiem jednak specyfikę tego badania, tj. badanie w szpitalach psychiatrycznych na wąskiej grupie osób ze zdiagnozowanym zaburzeniem osobowości borderline – zatem można przyjąć, uwzględniając całkowitą populację tych osób w Polsce, że próba (N = 113) była relatywnie duża i najprawdopodobniej test mocy post-hoc potwierdziłby te przypuszczenia.

Niezależnie od tych dwóch uwag/pytań do warstwy metodologicznej, bardzo wysoko oceniam treść tego artykułu, jak i poprzedniego (artykuły 3 i 4), w tym szczególnie autorski pomysł teoretyczny zbadania powiązań osobowościowych i temperamentalnych z cechami zaburzenia osobowości borderline w ramach układu odniesienia Kołowego Modelu Metacech Osobowości i nowego modelu temperamentu Strusa, Ponikiewskiej i Ciecucha (2022). Jestem pełen podziwu dla wysokiej dojrzałości teoretycznej tego podejścia i doskonałego osadzenia w szerszym kontekście psychologii osobowości i temperamentu. Przyjęcie perspektywy modelu kołowego i nowego modelu temperamentu pozwoliło w bardzo interesujący i nowatorski sposób opisać zaburzenie osobowości borderline jako formę zahamowania związanego z odczuwaniem skrajnych i intensywnych emocji, w którym momenty spokoju i wyciszenia mogą zamienić się w stany depresyjne, a te z kolei, w bardzo silne pobudzenie. Bez cienia wątpliwości, pragnę stwierdzić, że takie podejście jest oryginalne i wysoce perspektywiczne. Posiada również wydatny i wymierny potencjał aplikacyjny (praktyczny) z uwagi na dające się z niego wyprowadzić konkluzje o adaptacyjnych vs nieadaptacyjnych aspektach funkcjonowania osobowości, możliwych zmianach o charakterze pozytywnym oraz potencjalnych aspektach oddziaływania terapeutycznego czy interwencji profilaktycznych.

W przypadku dwóch ostatnich artykułów empirycznych bardzo wartościowe są dyskusje, końcowe wnioski z badań i postulaty dalszych badań, w których Autor (Autorzy) wskazał na możliwości i propozycje prowadzenia przyszłych badań z uwzględnieniem dotychczasowych. Wskazują one na wysoką dojrzałość myślenia i wymierną umiejętność wnioskowania oraz syntezy danych. Dzięki temu wyniki przeprowadzonych badań zyskują dużą wartość naukową nie tylko na gruncie krajowym (gdzie wykonano badania), lecz w obszarze międzynarodowym (zresztą artykuły wydrukowano w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym).

Podsumowując merytoryczną ocenę rozprawy należy stwierdzić, że przedstawione treści cyklu czterech artykułów wskazują na istotne czynniki warunkujące funkcjonowanie osób z zaburzeniem osobowości borderline, a także obrazują ważną rolę uwarunkowań osobowościowych i temperamentalnych. Poszczególne artykuły, stanowiące kompozycje rozprawy doktorskiej, nie są przypadkowe, lecz ściśle powiązane ze sobą. Co więcej, wyraźnie zauważalny jest kierunek myślenia „rozwojowego”, tj. w oparciu o teoretyczną analizę i syntezę danych na temat zaburzenia osobowości borderline (artykuł 1) dokonano adaptacji właściwych narzędzi (artykuł 2), które następnie z powodzeniem wykorzystano w ciekawie zaplanowanych badaniach (artykuły 3 i 4). Świadczy to, że Doktorant w naukowo oryginalny sposób rozwiązał założony problem badawczy, dzięki czemu dostarczył interesujących i ważnych danych dla rozwoju wiedzy w obszarze psychologii osobowości.

3. Ocena formalna rozprawy

Z uwagi na charakter rozprawy, tj. cykl 4 artykułów, jej formalna ocena musi być szczątkowa, i właściwie dotyczy Streszczeń (ss. 3-6) i Wprowadzenia (ss. 7–20). Artykuły zostały już znacznie wcześniej poddane zabiegom edytorskim i są przedrukowane z wersji oryginalnych.

Od strony formalnej praca zasługuje na wysokie uznanie. Autor w bardzo rzetelny sposób zastosował wszystkie wymagania związane z pisaniem pracy doktorskiej. Praca od strony graficznej jest wykonana bardzo starannie, wyraźnie i przejrzysto. Rzecz, która bezsprzecznie zauważalna jest we Wprowadzeniu, ale i oczywiście, w poszczególnych artykułach, jest wysoce naukowy i dojrzały styl pisania. Widoczne jest to w spójnym i konstruktywnym formułowaniu myśli, umiejętnym wnioskowaniu statystycznym i formułowaniu adekwatnych konkluzji. Wymienione elementy formalne sprawiają, że nawet skomplikowane treści stają się zrozumiałe dla czytelnika.

4. Ocena końcowa

W ocenie końcowej należy stwierdzić, że przedstawiona dysertacja mgr. Piotra Bruda charakteryzuje się wysoką dojrzałością i wartością naukową, a także oryginalnością i wnikliwością pod względem badawczym. Na szczególne podkreślenie zasługują interesujące analizy teoretyczne, przeprowadzone badania empiryczne i ich interpretacja psychologiczna. Doktorant wykazał się wysokim poziomem wiedzy psychologicznej i umiejętnością samodzielnego zrealizowania problemu pracy. Recenzowana dysertacja bezsprzecznie wnosi

„nową jakość” w badania nad osobowościowymi i temperamentalnymi korelatami zaburzenia osobowości borderline, nie tylko na poziomie szczegółowych rezultatów badań, ale i próby zbudowania ogólnego modelu, który mógłby wyjaśniać obserwowalne zjawiska funkcjonowania osób z osobowością borderline. Posiadając duże znaczenie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne dla psychologii, praca zasługuje na wysoką ocenę pozytywną. Z tego względu składam **wniosek o wyróżnienie rozprawy doktorskiej** mgr Piotra Bruda, która bez cienia wątpliwości stanowi znaczący wkład w rozwój wiedzy psychologicznej.

Podsumowując recenzowaną dysertację doktorską, i biorąc pod uwagę wcześniej sformułowane oceny częściowe dotyczące aspektów merytorycznych i formalnych stwierdzam, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z przepisami *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, i wnioskuję do Rady Dyscypliny Naukowej Psychologia Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego o dopuszczenie p. mgr Piotra Bruda do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. Dariusz Krok, prof. UO

Uniwersytet Opolski

Bibliografia:

- Leichsenring, F., Fonagy, P., Heim, N., Kernberg, O. F., Leweke, F., Luyten, P., ... & Steinert, C. (2024). Borderline personality disorder: a comprehensive review of diagnosis and clinical presentation, etiology, treatment, and current controversies. *World Psychiatry*, 23(1), 4-25.
- Leichsenring, F., Heim, N., Leweke, F., Spitzer, C., Steinert, C., & Kernberg, O. F. (2023). Borderline personality disorder: a review. *JAMA*, 329(8), 670-679.
- Masland, S. R., Victor, S. E., Peters, J. R., Fitzpatrick, S., Dixon-Gordon, K. L., Bettis, A. H., ... & Rizvi, S. L. (2023). Destigmatizing borderline personality disorder: A call to action for psychological science. *Perspectives on Psychological Science*, 18(2), 445-460.

Strus, W., Ponikiewska, K., & Ciecuch, J. (2022). Reactivity and Activity as dimensions capturing both energetic and temporal aspects of behavior: Towards a reconceptualization of Jan Strelau's basic temperament dimensions based on the Circumplex of Personality Metatraits. *Personality and Individual Differences*, 188, 111434.